

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (final draft).

Viite:

Imppola, J. J. (2024). Wäärää rahaa, osa 1: aikalaiset väärennökset.
Numismaatikko, 60(1), 10–14.

Wäärää rahaa, osa 1: aikalaiset väärennökset

Meidän keräilijöiden iloksi ja myös harmiksi on rahan väärentäminen yhtä vanha ilmiö kuin rahan tekeminen ja miksei keräilykin. Väärää rahaa on monenlaista, ja nyt alkavassa artikkelisarjassa lähestynkin väärän rahan eri tyyppejä keräilijän näkökulmasta.

Aikalaiset väärennökset, joilla on pyritty harhauttamaan yleisöä

Nämä ovat ns. oikeita väärennöksiä. Näiden väärennösten tekemisellä on pyritty aikaansaamaan rahallista hyötyä saattamalla vääriä rahoja liikenteeseen aitoina. Erittäin vanha rahanväärentämisen tyyppi ovat niin sanotut fourré -rahat, joissa epäjalosta metallista tehty väärennös on

pinnoitettu
jalometallilla.

Kuva 1. Arcadiuksen (383 – 408) kultainen solidus. Ylinnä aito, paino 4,41 g, halkaisija 21 mm, alinna kultapinnoitettu fourré-väärennös, paino 2,21 g. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Metallirahojen väärentämisessä on hyvin tyypillistä tehdä halvemmasta metallista rahoja, jotka on pyritty saamaan aidon kaltaisiksi. Esimerkkeinä vaikkapa useille tutut tinasta tai kirjasinmetallista usein valamalla tehdyt tsaanaikaisten 50 pennin, 1 markan tai 2 markan hopearahojen kopiot.

Kuva 2. Suomen 1 markka 1865. Ylinnä aito, alinna valettu väärennös. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Myös hopearuplista tunnetaan lukuisia tällaisia väärenteitä. Nämä ovat pääosin helposti tunnistettavissa ja omalla tavallaan numismaattisesti varsin kiinnostavia.

Kuv

a 3. Venäjän 1 rupla 1772. Ylinnä aito, alinna valettu väärennös. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Suomalaisten keräilijöiden sydäntä lähellä ovat mm. messinkiin lyöty ja hopeoitu väärennös 1 markan rahasta vuodelta 1867 sekä erityisesti monttööri Järvisen tehtailemat 10 markan kolikot vuosilta 1930 ja 1931 (joka on Suomen historiassa ainut teollisessa mittakaavassa tapahtunut metallirahan väärentäminen), jotka ovat nykyään vastaavakuntoisia aitoja jopa satoja kertoja arvokkaampia.

Kuva 4. Suomen 1 markka 1867. Ylinnä aito, alinna messinkiin lyöty ja hopeapinnoitettu väärennös.

Kuvien
yhdistely ja
muokkaus
Jorma J.
Impola,
SeAMK.

Kuva 5. Suomen 10 markkaa 1930. Ylinnä aito, alinna messinkiin lyöty väärennös. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Oma lukunsa ovat ns. vajennetut rahat, eli rahat, joista on tavalla tai toisella näverretty pois jalometallia esimerkiksi reunaa leikkaamalla, nirhimällä tai vaikkapa poraamalla raha ontoksi ja täyttämällä se sitten epäjalolla metallilla. Reunakirjoitukset, rihlaukset, kuurnitukset tms. ovat alunperin kehitetyt rahan reunasta vajentamista vastaan.

Kuva 6. Karthagossa / Zeugitanassa (nykyisen Tunisian pääkaupungin Tunis:in liepeillä) lyöty electrum-staatteri ajalta 310 - 290 eaa. Rahan halkaisija on 19 mm ja sen paino on 7,07 g eli raha on merkittävästi alipainoinen verrattuna samanlaisiin muualla esiintyneisiin staattereihin, jotka painavat noin 7,5 g. Rahaa on vajennettu nävertämällä sen syrjään reikä, joka on sitten täytetty ilmeisesti lyijyllä. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Setelipuolella ovat sekä yksityishenkilöt että joskus jopa valtiot (Napoleonin tehtailemat Venäjän assignaattiruuplien väärenneet ja Hitlerin operaation Bernhard) olleen toimeliaita väärentäjiä.

Huolimatta ankarasta rangaistuskäytännöstä (aluksi oli tavanomaista, että väärentäjä mestattiin ja hänen koko omaisuutensa tuomittiin valtiolle) on setelirahaa väärennetty niin kauan kuin sitä on tehty. Varsinkin vanhemmat yksittäistuotantokappaleet eivät todellakaan ole kovinkaan kummoisia, vaan usein käsin piirrettyjä "kansanomaisia" tekeleitä, jotka on ehkä saattanut saada kiertoon huonoissa valaistusolosuhteissa tms.

Kuva 7. Suomen 50 markkaa 1884. Ylinnä aito, alinna käsin piirretty väärennös. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Vanhat aikalaiset paperirahaväärenteen ovat keräilijöille kirjoitusvirheineen ja alkeellisine valmistustekniikoineen myös kiehtovia keräilykohteita. Myöskin valtiolliset väärenneet kiinnostavat keräilijöitä, vaikkakin niiden hyvän laadun takia ei tunnistus ole aina helppoa.

Ajoittain esiintyy myös ns. mukaeltuja rahoja, eli rahoja, jotka muuten ovat aitoja, mutta ne on pyritty saamaan arvokkaammiksi kuin ovat. Klassisin esimerkki tästä lienee (erityisesti entisessä Neuvostoliitossa aikanaan yleinen) tapa lisäillä seteleihin nollia. 5 ruplan setelistä pyritään tekemään 50 ruplan seteli tms. Myös käytöstä poistettujen tai rahanuudistusta edeltävien

seteleiden tyrkyttäminen käyppinä sivuaa tätä. Tuntemus käytössä olevista rahoista estää tämän kaltaisen sumuttamisen.

Hauska anekdootti liittyen tämän kaltaisiin väärennöksiin on tarina Lappeenrannan teekkareista, jotka lentomatalla Moskovaan vuonna 1986 päättivät kerralla tasata tilit neuvostojobbareiden kanssa. He askartelivat lentomatkan aikana saksilla, liimalla ja muutamalla uudenmallisella 10 markan setelillä oman versionsa vuoden 1986 1000 markan setelistä.

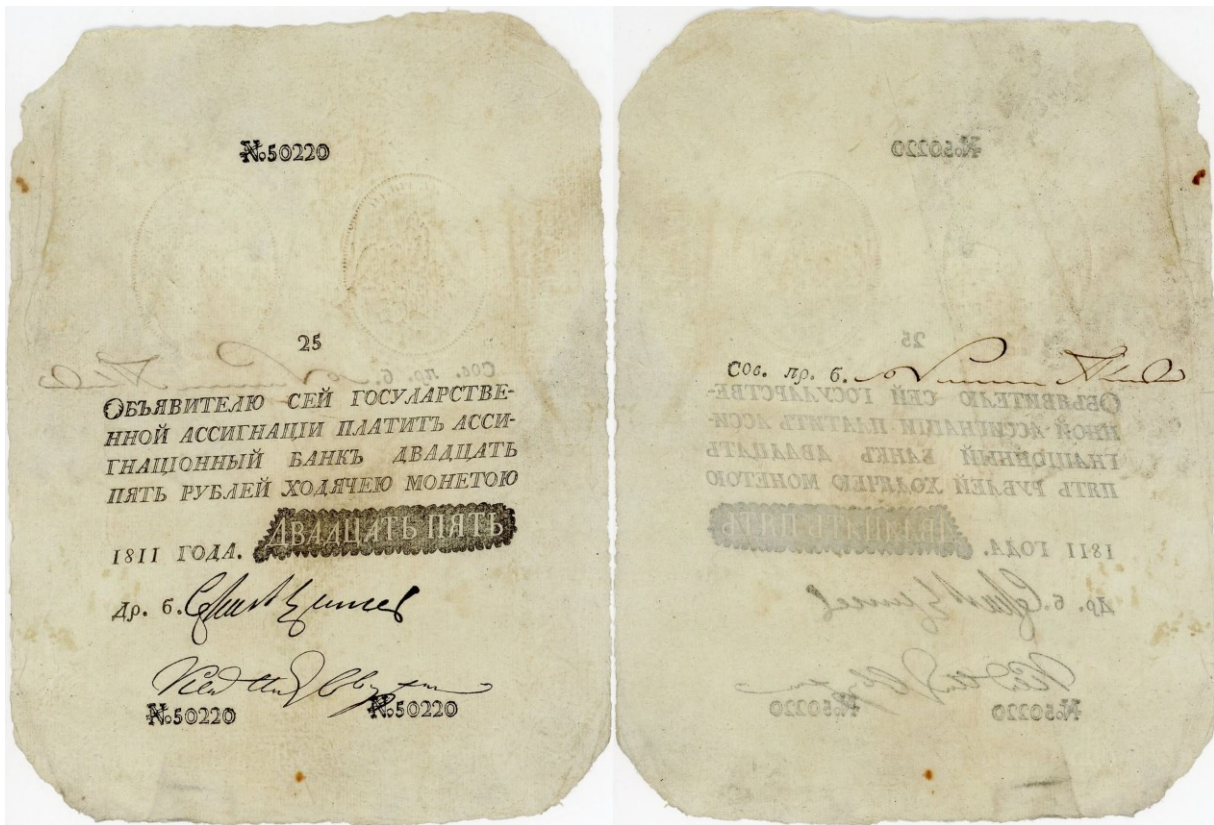
Kuva 8. Suomen 10 → 1 000 markkaa 1986. Toteutettu leikkaa-liimaa -periaatteella ja tarinan mukaan vastaava meni täydestä moskovalaiselle ”sinksarille” vuonna 1986, koska Suomessa oli hiljattain otettu uudet setelimalit käyttöön, eikä katusinksareilla ollut uusista seteleistä muuta tietoa kuin että setelit oli uusittu ja että sarjaan kuului uusi suuri nimellisarvo 1 000 markkaa, joka oli väriltään sininen. Pojilta ei rahan vaihtamisen jälkeen kuulemma juoma päässyt loppumaan... Kuvamanipulaatio Jorma J. Impola, SeAMK.

Oma erityistyyppinsä aikalaisista väärennöksistä ovat taloudellisen sodankäynnin aseena käytetyt massoittain vihollisvaltion toimesta valmistetut ja levitetyt rahat. Esimerkkinä voisi mainita Ruotsin valmistamat Venäjän 5 kopeekan kuparirahat (jotka lienee tarkoitettu vain valloitusarmeijan sotilaiden maksuvälineiksi).

Kuva 9. 5 kopeekkaa 1787. Ylinnä alkuperäinen Ekaterinburgin rahapajassa lyöty raha, alinna Ruotsalaisten Avestan rahapajassa lyömä väärennös. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Imppola, SeAMK.

Myös Napoleonin Venäjän sotaretken aikana (24. kesäkuuta – 14. joulukuuta 1812) toteuttiin osana sotatoimia laajamittainen Venäjän 25 ja 50 ruplan assignaattiseteleiden väärennöshanke. Väärennökset olivat taloudellisen sodankäynnin muoto, jonka tarkoituksena oli luoda taloudellista epäjärjestystä vihollismaahan. Sotajoukot käyttivät myös väärennettyjä seteleitä maksuvälineinä miehityillä alueella. Napoleonin väärennöksiä tunnetaan 25 ruplaisia vuosiluvuilla 1803, 1807, 1808, 1809, 1810 ja 1811 sekä 50 ruplaisia vuosiluvuilla 1804, 1805, 1806, 1807 ja 1808. Molemmissa nimellisarvoissa ovat aidot setelit erittäin harvinaisia ja siten kalliita, mutta Napoleonin väärennteiden arvo on keräilymarkkinoilla noin 500 – 1 000 €.

Kuva 10. 25 ruplan setelin ns. Napoleonin väärennös vuosiluvulla 1811. Huomatkaa paperin hyvä laatu sekä hyvätasoinen painojälki – aidot setelit ovat painojäljeltään ja paperiltaan väärennöksiä heikkotasoisempia. Väärennteiden ainoa systemaattinen virhe on niiden etu- ja takapuolten allekirjoitukset, jotka ovat lähinnä töherryksiä ja ilmeisesti venäjää osaamattoman henkilön kirjoittamia. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma J. Impola, SeAMK.

Toisen maailmansodan ollessa kiivaimmillaan tuotatti Hitler vuosina 1943 - 1944 käytten Sachsenhausenin keskitysleiriin varta vasten kerättyjä painoalan erityisosaaajankeja valtavan määrän (yli 134 miljoonan punnan edestä, vastaten nykyrahassa noin 20 miljardia €) väärennettyjä 5, 10, 20 ja 50 punnan brittiseteleitä, jotka oli tarkoitettu ensisijaisesti tuhoamaan vihollisen taloutta. Johtuen väärennösten erinomaisesta laadusta ei asia paljastunut kovinkaan nopeasti, ja asian lopulta paljastuttua oli Englannin Pankki pakotettu muuttamaan vuodesta 1945 lähtien koko setelistönsä.

Kuva 11. Operaatio Bernhardin puitteissa Saksassa väärennetty Englannin £10 1937. Kuten jo Napoleonin ruplaväärennöksissä, oli näidenkin seteleiden tekninen laatu jopa aitoja parempi. Vain muutamat pienet virheet vesileiman ja painotyön yksityiskohdissa paljastavat väärennökset. Kuva Jorma J. Imppola, SeAMK,

Seuraavassa osassa esitellään imitaatiot ja novodelit.